האגודה לזכויות האזרח בישראל
جمعية حقوق المواطن في اسرائيل

"יד על הדופק": דוח תקופתי מארגוני הנוכחות המגינה, ספטמבר 2026

דוח זה מבוסס על דיווחים של פעילי "נוכחות מגינה" – אקטיביסטים ואקטיביסטיות שעומדים לצד קהילות פלסטיניות מותקפות בגדה המערבית ובבקעת הירדן. הדוח מתפרסם אחת לחודש, החל ממאי 2026. למידע נוסף לחצו כאן.

כתבה: שחר שלוח, האגודה לזכויות האזרח, אוקטובר 2026.

סיכום ספטמבר 2026

ניתוח מגמות רוחבי: מאי-ספטמבר 2026

סיכום ספטמבר 2026

הסלמה שיטתית נגד פעילים, לא רק נגד פלסטינים: בכמה אזורים שונים בגדה נרשמה תופעה של אלימות ישירה נגד פעילים ברמה שלא הייתה קיימת קודם, מעבר להטרדה, סילוק וצילום טורדני. בג'נאתה שבנפת בית לחם, בשני אירועים נפרדים, קבוצות גדולות של מתנחלים רעולי פנים תקפו פעילים באלות, וגרמו בין היתר לשברים ופציעות ראש שהצריכו אשפוז. בנח'ילה (ממזרח לירושלים), בניגוד לאוגוסט, אז האלימות כוונה לגדר ולעדרים, הפעם צוינו יריקות, דחיפת מצלמות, הפלת משקפיים וניסיון חטיפת טלפון. בטייבה פעילים נפצעו ונזקקו לטיפול רפואי בעקבות פשיטה משולבת של מתנחלים-חיילים על קהילה באזור. פעילים מעריכים שזהו איתות מכוון: המחיר שמתנחלים משלמים על אלימות נגד פעילים הפך דומה למחיר הכמעט אפסי שהם משלמים על אלימות נגד פלסטינים כשאין שפעילים במקום. זו לא החרפה כמותית בלבד אלא שינוי בחישוב הסיכון מצד התוקפים.

לצד ההסלמה הכללית, כמה דיווחים מצביעים על רכיב ספציפי: גיוס נוער ונערי גבעות לשעבר, לעיתים עם זיקה ליחידות צבאיות, ולעיתים עם נשק. בדומא שבנפת שכם דווח על נערי גבעות לשעבר ש"התגייסו" וקיבלו נשק, ומשתמשים בו להחרפת הלחץ על קהילות, כולל השחתת תשתיות בקהילה שמתחת לשג'ארה והטרדה בשג'ארה עצמה. בנח'ילה תועדה לראשונה הגעת מתנחלים חמושים לא מוכרים, לצד חוליות נערים מאורגנות שליווה אותן מדריך מבוגר, שפרצו גדר באופן מתואם. השילוב של נוער מגויס ושימוש בנשק חם מצביע על התפשטות המעבר מהטרדה אד-הוק לכוח אדם מאורגן ומצויד, גם באזור הזה.

בח'רבת מראג'ם שליד דומא נראה שיא במגמת ההסלמה של פעילות המתנחלים. מתנחלי המאחז גל יוסף הקימו "מטע" על אדמות פלסטיניות פרטיות במרחק של כמה עשרות מטרים מהבתים, ותלו שלט עם הכיתוב "מטע עמיחי". בניגוד לעבר, המשטרה שינתה מדיניות והחלה להתיר להם לרעות גם במטעים פלסטיניים מגודרים הסמוכים לבתים, והמתנחלים מצדם מקפידים יותר לרעות בתוך חצרות הבתים ולא רק מחוצה להן. ב-10.9.2026 הוכרז שטח צבאי סגור לחודש שלם, בניגוד לצווים הקודמים שהיו ליום אחד בלבד. את הצו "אכפו" חיילים רעולים שאינם מזדהים, הוא לא הוצג לרוב התושבים לאורך כל התקופה, והוא הופעל אך ורק נגד פעילים. המנגנון שהוביל להוצאתו הוא רעייה פרובוקטיבית וחסימה מכוונות של דרכי גישה לכפר, שנועדו לגרום להתנגדות מצד פעילים, ואז התנגדות זו משמשת עילה לצו. לעיתים המתנחלים אף מזמינים בעצמם את ההגמ"ר (יחידת הגנה מרחבית) כדי לגרש פעילים. למאחזי גל יוסף ומכתם לדוד, שתוקפים את תושבי האזור באופן קבוע, הצטרפו החודש גם מתנחלי המאחז גיבורי דוד, לאחר הפסקה ממושכת, כשההתקפות המשולבות התפשטו גם לתוך הכפר דומא עצמו ואל הדיר החלופי של קהילת מראג'ם שם.

"האירוע נגמר" כטקטיקת טשטוש: בדומא ובמראג'ם תואר דפוס שיטתי: תושבים שמתקשרים למשטרה מקבלים תשובות סותרות ומתחלפות, שאין מוקדן דובר ערבית, שהצבא "במקום" (כשלא היה), שיש תצפיתניות שמפקחות מרחוק ולכן "הכול בסדר". התוצאה היא שקריאות מתבטלות מעצמן בלי שאיש הגיע. דפוס זה דומה לדפוס שחזר על עצמו בעבר בפינוי שקארה, כלומר לא מדובר באלתור חד-פעמי אלא בשיטה. זאת בשונה מהעלייה המקבילה שתועדה בנח'ילה בנוכחות כוחות במדים.

עלייה בנוכחות כוחות, תוצאה מעורבת: בניגוד לדפוס הטשטוש שתואר לעיל, בנח'ילה ובעין אל-חילו, גם כן באזור ירושלים, נרשמה החודש עלייה חדה במספר הקריאות למשטרה שבפועל זכו למענה (לפחות עשר קריאות מתועדות). עם זאת, התוצאה נותרה מעורבת: בחלק מהמקרים הורחקו מתנחלים או נפתח תחקיר, ובאחרים הופעלו סמכויות עיכוב נגד תושבים פלסטינים, או שהתושבים והפעילים הואשמו בהסתה.

מניעת תנועה, מים ופרנסה: בכפר ראס אל-אחמר שבצפון בקעת הירדן מדינת ישראל מדגימה מנגנונים מואצים לגרימת עקירה באמצעות הקמת מכשול "חוט השני". החרמת מכוניות, טרקטורים, ציוד שאיבת מים וציוד חקלאי, לצד הגבלות תנועה קיצוניות ופגיעה בתשתיות המים, יצרו שינוי מוחשי באורח החיים: כ-60 תלמידים הולכים קילומטרים לבית הספר ברגל או על חמורים, אספקת מזון ומים לעדרים מועברת בלילה עם חמורים מתוך פחד להשתמש ברכב. כל זאת חרף הוראה מפורשת של בית המשפט לאפשר מרקם חיים תקין באזור. ההוראה לא תורגמה בפועל לפתרון לאספקת מים, חופש תנועה או ביטחון אישי. כ-14 משפחות עזבו את האזור בחודשים האחרונים בעקבות איומים חוזרים, כולל איומים מפורשים מצד מתנחל שזהותו ידועה, המתגורר בחווה בלתי חוקית סמוכה.

ראס אל-אחמר: כבשים סגורות במכלאה מכיוון שאין אפשרות להוציאן למרעה.
צילום: שחר שלוח, פעילי בקעת הירדן

ביזה ממוסדת: בחלחול שבאזור חברון תועד מקרה שבו כוחות הגמ"ר החרימו יבול (כ-400 ק"ג ענבים) מחקלאי פלסטיני והעביר אותו למתנחלים, כלומר התרחשה "ביזה מוסדרת" ולא גניבה פרטית. גניבה זאת מצטרפת לדיווחים נוספים בתחום עבירות הרכוש כלפי פלסטינים ופעילים, שכבר אינן נעשות בסתר ובולטות במיוחד במסיק.

גל הריסות במסאפר יטא: שלושה כפרים (ח'ירבת א-תבאן, ח'ירבת אל-פח'ית, ח'ירבת ג'ינבה) עברו בספטמבר הריסות מקיפות ללא מתן חלופה וללא אזהרה מיד לפני ההריסה, שהותירו ללא קורת גג כ-278 בני אדם, כולל כ-126 ילדים. ההריסה בח'ירבת א-תבאן (12 בתים, 70 בני אדם) תוארה כהריסה הנרחבת ביותר באזור מאז הריסת כפר שלם במאי 2025. הפעילים מזהים זאת כהתחדדות של המטרה המוצהרת לחסל את כפרי מסאפר יטא כולם, ולא כפגיעה

נקודתית. במקביל מתועדת עלייה בהחרמת כלי רכב, מכליות מים ומשאיות אספקת מזון לעדרים, היוצרת מצב המתואר כ"מצור מתמשך", בדומה למצב בראס אל אחמר.

הרחבה גיאוגרפית של דפוסי מעקב ולחץ: בכמה קהילות נוספות תועד באוגוסט-ספטמבר דפוס דומה: סיורי רכב חוזרים של מתנחלים, לעיתים רעולים, לצד נוכחות צבאית שמופיעה בסמוך. בח'אלת אל-רומאנה (ממערב ליריחו) תועדה פעילות חוזרת לאורך הרכס המשקיף על הכפר, כולל נוכחות של הרבש"ץ שתועד בעוג'ה באוגוסט, ושלטי "אזור צבאי" שהופיעו רק לאחר ביקור עיתונאים בשטח. בסטיח שליד יריחו תועדה פריצה למתחם מגורים על ידי כעשרה מתנחלים רעולים שהציתו ספה, ולאחריה התכנסות של כלי רכב צבאיים, ציוד הנדסי וקבוצות סיור אזרחיות גדולות סביב אתר ארכיאולוגי סמוך. באל-עוג'ה הצבא השבית ארבע בארות מקומיות ואיים למנוע את תיקונן, גם שם בנוכחות אותו רבש"ץ.

חריגים

פסיקת בית משפט שלא תורגמה לשינוי בשטח: בשונה ממקרה חיובי לכאורה שדווח בעבר (הליך משפטי שמייצר שינוי, כמו התרת כניסת חקלאים פלסטינים לשטחים חקלאיים), הליך משפטי שנוהל בעניין ראס אל-אחמר לא הביא לשום תוצאה. בית המשפט נתן הוראה מפורשת בעניין מכשול "חוט השני", המחייבת את הצבא להבטיח תנאי קיום סבירים וחופש תנועה לתושבים על אף העבודות ליצירת התעלה המקיפה את הכפר. בפועל, אספקת מים וחופש תנועה בראס אל אחמר לא רק שלא סופקו, אלא אף הוגבלו עוד יותר. ההגבלות על תנועת התושבים מיושמות באופן לא רשמי ותוך הכחשה של גורמים צבאיים הן בשיחות טלפון והן בתכתובת משפטית. ראוי לציון כסימן לכך שגם ניצחון משפטי מלא אינו מבטיח יישום.

הדחת חייל בעקבות פשיטה משולבת: בעקבות אירוע שיא של פשיטה משולבת מתנחלים-חיילים בטייבה שכלל שוד, מכות ואיומים, דווח על הדחת חייל. זהו מקרה נדיר של תוצאה משמעתית קונקרטית בתוך הצבא עצמו, בניגוד לדפוס הרגיל של היעדר השלכות.

ניתוח מגמות רוחבי: מאי עד ספטמבר 2026

רקע: בחודשים מאי (הדוח הראשון) עד אוגוסט זוהתה הסלמה ברורה באלימות, ולכן הניתוח הנוכחי עוסק בדפוסים גלויים פחות. מספר דפוסים חזרו לאורך התקופה:

האכיפה / אי אכיפה התפתחה בהדרגה: מהיעדר אכיפה כמעט מוחלט כלפי מתנחלים, דרך אכיפה בררנית נגד פעילים ולא נגד מתנחלים, ועד גיבוי מוצהר של פעולה בלתי חוקית לכאורה המשרתת אינטרסים אישיים של מתנחלים (דוגמה בולטת: באוגוסט, קהילה בבקעת הירדן קיבלה אולטימטום לעזוב. ימים לאחר מכן עלו טרקטורים לשטח. השוטר טען שזה חוקי ושיש אישור מהחטיבה להקים במקום חווה השייכת למתנחל מוכר). במקרים מסוימים כוחות הביטחון מצהירים בגלוי על שיתוף הפעולה עם המתנחלים. כל זה כשברקע אכיפת-יתר נגד פלסטינים, כולל הימשכות של מעצרי שווא.

המרה של חלק מאירועי האלימות הפיזית בתשתיות כגון גדרות, מאחזים, שבילים ובמקרים רבים גם בעלי חיים, כמו עדרי בקר וגמלים שנבחרו בגלל גודלם ותכונותיהם הביולוגיות. מעבר לקביעת עובדות בשטח, התשתיות ההנדסיות והביולוגיות ממשיכות למנוע כניסה של פלסטינים לשטח בלי מאמץ נוסף מצד המתנחלים או הצבא. מדובר בתשתיות "קלות" וזולות שהצבתן אינה דורשת השקעה מרובה של זמן, תכנון, כסף וידע מקצועי.

הביצוע של פרויקט דחיקת הפלסטינים מבוזר אך מנוהל: מתנחלים ועדרים עוברים בין אזורים לפי צורך. מתנחלים ספציפיים משפיעים על עוצמת האלימות במקום, ובכל זאת התוצאה המצטברת עקבית ומכוונת.

התערבויות של רשויות החוק שהצליחו מבחינת ארגוני הנוכחות המגינה (מעצר מתנחל, ליווי משפטי, תיעוד) נשארו חריגות. הן מנוטרלות כשהן הופכות שגרתיות, ולעיתים מצליחות רק חלקית או לזמן קצר.

תובנות חדשות שנוספו בספטמבר על הדפוסים המוכרים:

פעילים כיעד ישיר. בספטמבר חצה הטרור היהודי סף נוסף: תקיפות חמורות נגד פעילים, ולא רק תושבים, בג'נאתה, בנח'ילה ובטייבה, נוסף על הרחקת פעילים באמצעות צווים. התקיפות כללו גם עבירות רכוש. הסבר אפשרי הוא שמחיר הפגיעה בפעילים, כאשר אין עדים, השתווה למחיר הפגיעה בפלסטינים. כלומר, התוקפים כמעט שאינם מסתכנים בענישה או בהרחקה. השילוב של פגיעה חמורה והיעדר אכיפה מעביר מסר ברור מצד המדינה (כוחות הביטחון) לגורמים המעורבים, שהם מתנחלים, תושבים פלסטינים ופעילים, בדבר הרשות לפגוע והיעדר הזכות להגנה.

התהדקות שיתוף הפעולה צבא-מתנחלים: נראית תזוזה של תפקוד כוחות הביטחון על מנעד האכיפה ביחס לעבריינות מתנחלית – מהיעדר אכיפה מוחלט, דרך אכיפה בררנית, ועד אישור גלוי של פעולות לטובת מתנחל בודד. נוסף על כך גיוס נוער עם זיקה צבאית ונשק בדומא ובנח'ילה מחזק את הרושם של טיפוח כוח אדם אזרחי מאורגן המחליף את ההטרדות הספונטניות. מגמה זאת מוסיפה נדבך לתחום האפור ההולך ומתרחב בין גורמים אזרחיים ובין גורמים צבאיים.

צו שנולד מפרובוקציה מתוכננת מראש: בח'רבת מראג'ם הוצא צו שטח צבאי סגור לחודש שלם, במקום ליום אחד, לאחר שרעייה פרובוקטיבית וחסימת תנועה מכוונת מצד מתנחלים וצבא גרמו לתגובה תַקיפה של פעיל אל מול מתנחל. התגובה שימשה לאחר מכן כעילה להכרזה על שטח צבאי סגור. זהו שלב מתקדם מעבר לאכיפה בררנית של צווים: העילה עצמה מיוצרת מראש בשיטה של דחיקה לפינה. באותה זירה קריאות מצוקה למשטרה מתבטלות באמצעות תשובות סותרות עד ש"האירוע נגמר", תסריט שחזר גם בפינוי שקארה ולכן נראה כשיטה ולא כאלתור.

הישג משפטי ללא יישום. בניגוד להתערבויות שהצליחו במידה מוגבלת בחודשים קודמים (מעצר מתנחל, ליווי משפטי שעצר גירוש באזור דיר איסתיא), בראס אל-אחמר לא מיושמת החלטת מפורשת של בית משפט. כלומר, גם הישג משפטי עלול שלא להניב תוצאות בשטח.

תמונת על: חמשת החודשים האחרונים מדגימים לא רק התעצמות של פרויקט הטיהור האתני, אלא גם למידה: הצבא מצהיר בגלוי על שיתוף פעולה עם מתנחלים כשזה משתלם, ומתעלם מהחלטות בית משפט – ייתכן שתורמת לכך האווירה הציבורית המערערת על לגיטימיות בית המשפט. הזרוע האזרחית של פרויקט ההתנחלות ממירה אלימות פיזית בתשתיות, מבזרת את הביצוע ושומרת על עקביות בתוצאות. ספטמבר מוסיף מספר תובנות: הפעילים עצמם הפכו מטרה לאלימות; מערכת האכיפה מתוחכמת מספיק כדי להנדס מראש את העילה לשימוש בה ובמקביל גם כדי לפעול בניגוד לתפקידה המסורתי; שיתוף הפעולה של הצבא עם המתנחלים הפך גלוי יותר.